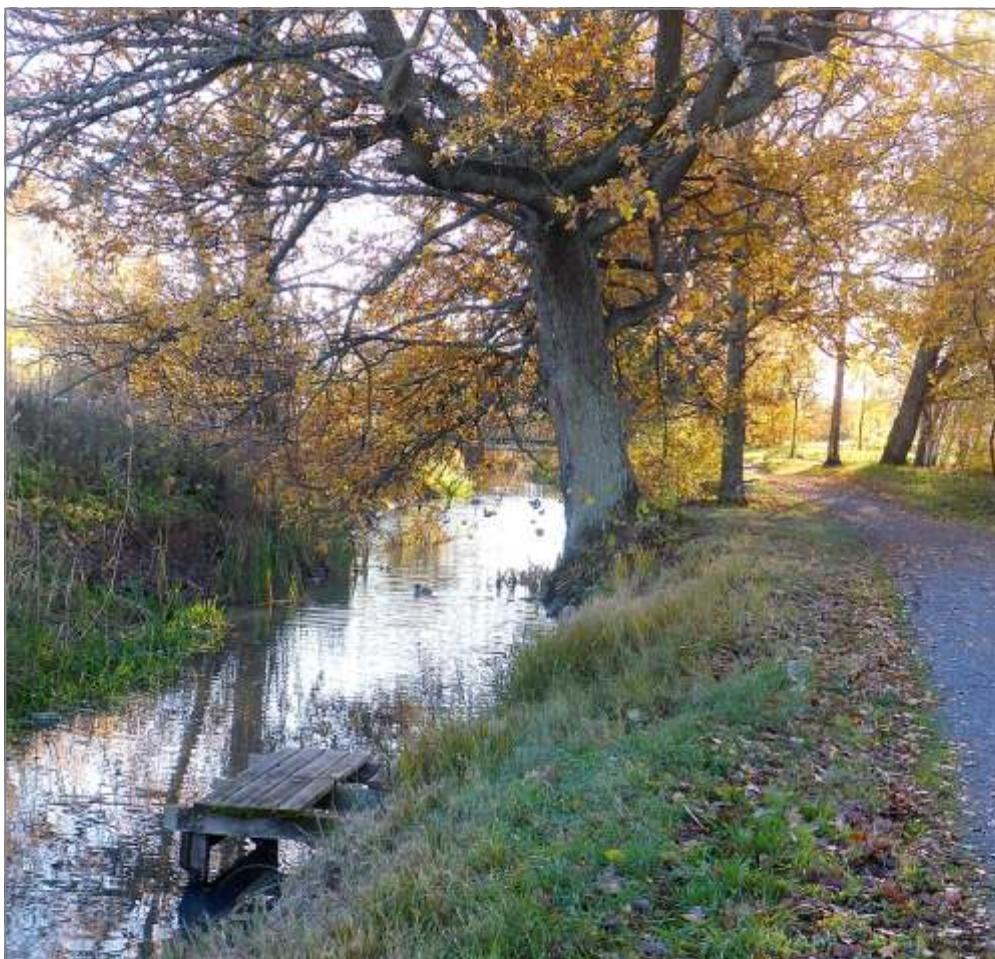

Medlemstidning för Upplands Väsby Hembygdsförening
Nr 4 · December 2021. Årgång 50.

Innehållsförteckning

Ordföranden har ordet	3
Föreningens aktiviteter	4
Jubileumstävling 4 - 2021	5
Henriksborg	6
Snart dags att fråga i kassan efter saffran till lussebullarna!	9
I backspeglarna	10
Länsårsmötet 25 augusti 2021	13
Folkparksminnen	14
Ett ljus i mörkret	18
Barndomsjular	20
Julkrubban	24
Upptäckte runsten vid grävarbete	26
Riksstämman 2021	29
Wäsby, Väsby, Upplandsväsby, Upplands-Väsby och Upplands Väsby. Varför heter det så? (forts.)	30
Fakta om Marabou	34
Choklad med tradition	35
Korsord 4 - 2021	37

Omslagsbilden på föregående sida: Denna höstbild är fångad vid Väsbyån i närheten av Energiverket. Platsen ligger nära Mälarvägen. Foto: Bo Lindman

Nästa nummer av Hembygden planeras att komma ut i vecka 4. Manusstopp inför det numret är den 1 januari 2022. Välkomna med bidrag, som skickas till Hembygden, Box 40, 194 21 Upplands Väsby eller via e-post till info.uvhbf@gmail.com

För innehållet i artiklarna svarar respektive författare.

Ansvarig utgivare: Klas Lundkvist

Redaktionsgrupp: Inga Lisa Gustafsson, Gunilla Ahlberg, Margareta Norén, Klas Lundkvist och Bo Lindman

Layout: Bo Lindman, BL Informationsutveckling

Tryck: Trycksmedjan AB. Tryckt med miljövänliga färg- och pappersval i 525 ex.

Ordföranden har ordet

Föreningen har nu så smått kommit igång med utåtriktade aktiviteter igen efter "pandemi-upphållet".

Förutom Hembygdsgårdens dag den 22 augusti hade vi i helgen 11-12 september arrangemang båda dagarna. På lördagen hade vi tillsammans med Naturskyddsföreningen "Svampbord" och på söndagen var det konsert med Väsbykören på temat "Sommarminnen med Väsbykören (se "Bakspegeln"). Båda arrangemangen var samarbeten. Från Hembygdsföreningens sida vill vi gärna utveckla samarbetet med andra kulturföreningar och miljöorganisationer.

Det senarelagda årsmötet gick av stapeln 25 september. Under några år har vi bjudit in grannföreningen Sollentunas ordförande Anders Boberg att vara mötesordförande (undantaget 2020 då vi inte hade någon extern mötesordförande) och undertecknad har varit ordförande på Sollentunas årsmöten. Denna gång hade vi bjudit in Järfälla-föreningens ordförande Monica Boye-Möller att vara mötesordförande. Jag tycker det är vik-

tigt att vår förening har goda kontakter med grannföreningarna.

Vi är nu igång med planeringen för 2022. Om inget oförutsett inträffar så är årsmötet lördagen den 19 mars 2022.

Har du förslag på programpunkter inför 2022 så hör av dig.

Vi behöver god hjälp i föreningens arbete. Har du bra kunskaper inom datoranvändning med PC och vill göra en insats, så får du gärna höra av dig till oss.

*Klas Lundkvist
20 oktober 2021
Tel 070- 673 63 47*

Fotograf: Elsa Anagnius

**En ny
Jubileumstävling
hittar du på nästa
uppslag.**

Föreningens aktiviteter

*Här presenteras de aktiviteter
som planerats under den aktuella perioden.*

Söndag
21
November

Runstenar och fornlämningar på nätet

Vår ordförande Klas Lundkvist håller föredrag kl 13–15 i Ladugården vid Hembygdsgården.

Han föreläser om och visar nya användbara resurser.
Kaffeservering.

Dags att betala medlemsavgiften

Nu närmar vi oss ett nytt verksamhetsår och då är det dags att förnya ditt medlemskap i Upplands Väsby Hembygdsförening.

Tillsammans med utskicket av detta nummer av Hembygden finns ett inbetalningskort. Använd gärna det inbetalningskortet vid betalningen.

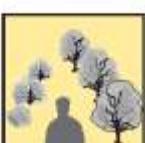
Årsavgiften för 2022 är 150 kr per medlem.

Om du betalar på annat sätt är det viktigt att du anger ditt medlemsnummer. Detta nummer finns på den etikett vi klistrat fast på inbetalningskortet.

**Vi är glada för att ha dig
som medlem!**

Vi firar med en tävling där frågorna handlar om vår hembygd. Testa nu dina hembygdskunskaper. Frågorna är lätta och alla kan delta.

1		Bron över järnvägen vid stationen har fått namn efter en Runbybo från vikingatiden. Vad heter bron? 1) Bunkes bro x) Bankes bro 2) Benkes bro
2		Vilket år skedde Ryssmorden i Bollstanäs? 1) 1919 x) 1921 2) 1924
3		I vilket område finns Karins väg? 1) Johanneslund x) Ägget 2) Ekeby
4		Efter mordet på Gustav III bytte släkten Anckarström namn. Vilket blev det nya namnet? 1) Löwenhielm x) Löwenström 2) Anckarstock
5		Vem var förr i tiden ägare till Lövsta gård? 1) Carl von Rosen x) Carl de Geer 2) Leonard von Klinckowström

Skriv dina svar på vilket papper som helst. Glöm inte att ange ditt namn och din adress. Skicka sedan in svaren senast tisdagen den 14 december 2021 till "Jubileumstävling", Hembygden, Box 40, 194 21 Upplands Väsby eller digitalt till info.uvhbf@gmail.com

Gör slag i saken redan nu! Skicka in ditt resultat, för du kan väl de rätta svaren. Tre vinnare får två trisslotter var.

Henriksborg

Om en gammal lanthandel i Upplands Väsby

Henriksborg vid Väsbyån nära stationen.

Foto: Bo Lindman

Genom industri-, handels- och hantverksordningarna av år 1846 avskaffades skråväsendet. En bestämmelse infördes att handelsbod på landsbygden ej fick läggas närmare stad än tre mil. Den bestämmelsen, som även berörde socknarna inom nuvarande Upplands Väsby, upphävdes 1864.

Här fanns vid den tiden ingen industri och ingen samhällsbildning. Vid början av 1860-talet pågick en undersökning om lämpligaste sträckning av den planerade järnvägslinjen Stockholm-Uppsala. Man syftade till att en station skulle förläggas i Hammarby nära vägskälet vid Pickhus krog – sedermera Hammarby apotek.

Sannolikt var det orsaken till att en lanthandel etablerades vid landsvägen på Klockåsen strax norr om apoteket 1865.

Järnvägens sträckning blev inte den tänkta utan förlades längre västerut till dalgången mellan Hammarby och Eds socknar, där stationen byggdes vid bron, där vägen mot Stäket gick över. Järnvägen invigdes 1866, men något samhälle fanns inte förrän 37 år senare, då Upplands Väsby började byggas.

Stationen blev en naturlig träffpunkt för traktens innevånare och här byggdes lanthandeln Henriksborg vid ån, strax norr om stationsbyggnaden. Vilket år den

uppfördes är inte känt, men dess tillkomst var avhängig järnvägen.

Handelsboden omtalas i protokoll från 1880, då den innehades av handlanden O.F. Borg. Huvudbyggnaden byggdes ursprungligen av handlaren Henrik Gustafsson, som både drev sin butik och bodde i huset, enligt en artikel i lokal-tidningen.

Från slutet av 1800-talet och vidare in i nutiden drevs handeln av släkten Rickard Eriksson. Butiken hade mycket kvar av sin ursprungliga inredning, vilket gjorde den unik bland affärslokalerna. Sortimentet i den gamla lanthandeln omfattade ända in på 1940-talet specerivaror, glas, porslin, arbetskläder, skor, fotogenlampor, järn- och byggnadsvaror etc. Man kunde få sitt kaffe färskmalet i affären som en extra specialitet. Skor blev så småningom den största försäljningsartikeln. I folkmun kallades affären ”Rickards”.

Bertil Widlund, som en gång var ordförande i hembygdsföreningen, berättade att när han var 15-16 år i början av 1930-talet, så brann Henriksborg en vinter. Brandkåren var frivillig, brandsprutan förvarades i spruthuset nere vid Optimus. Man lyckades få fram brandsprutan till Henriksborg, men fick inte igång den omedelbart. Ingenjör Thorssander vid Optimus, som hade ansvar för brandväsendet, blev nervös och tillhöll åskådarna att åtminstone kasta snö på elden ”när ni ändå bara står här och glor”.

Brandsprutan kom igång men hela övervåningen brann upp. Resten kunde dock räddas. Bertil började som målarlärling hos Cederqvists målerifirma strax efteråt och fick efter återuppbyggnaden hjälpa till att måla huset både ute och inne.

Bertil berättade också att det s.k. Stordiket, som kom från Ekebohället och mynnade ut i Väsbyån, ibland släppte ut så mycket vatten vid snösmältningen att det blev översvämning och vatten rann in i lanthandeln.

I Henriksborg fortsatte man att sälja skor. Den 1 juli 1989 övertog Antonio Dimitriadis och hans fru Georgia affärsverksamheten och bedrev skohandel t.o.m. juni 2017. Då gick skohandelns kontrakt ut och förnyades inte.

Under en temadag för några år sedan ordnade man karamellförsäljning i de gamla lokalerna. Lägg märke till den gamla inredningen.

Foto: Bo Lindman

Husen stod tomma ett längre tag, medan man på kommunen funderade vad man skulle använda dem till. Byggnaderna har sedan renoverats utvändigt och nu fortsätter den invändiga renoveringen.

Den 9 juni 2021 fick bostadsbolaget Väsbyhem ta över ansvaret för Stora och Lilla Henriksborg samt Villa Korpkulla. Man har tänkt sig området som en ny mötesplats för väsbyborna och startat med att öppna park och trädgård, där det under sommaren varit sysselsättning för barn och ungdom i form av olika aktiviteter och för vuxna i form av yoga, food-truck med kaffe och mat och vid ett tillfälle underhållning av trubadur.

Gröna lungor behövs i tätorten. Vi hoppas alla på att järnvägsparken och området

kring Henriksborg blir en oas i tätbebyggelsen vid ån och att kulturhusen får en innehållsrik användning. Kanske får vi se hönhuset från Klippan med höns rent av och en ny liten lanthandel med färskmalet kaffe och karamell i strut?

Den tidigare nämnda lanthandeln, som låg vid stora landsvägen, var under 1940-50-talen filial till Henriksborg. Den är numera riven, varför Henriksborg är den enda kvarvarande handelsboden från 1800-talet i Upplands Väsby.

Texten till Henriksborgs tillkomst är Hugo Sabels. Bertil Widlund berättade om eldsvådan för Inga Lisa Gustafsson, som också gjort vissa tillägg i texten.

Almqvistaren

Tempus omnia revelat. (Tiden avslöjar allt.)

Inskription på kors på Almqvists grav i Bremen

Snart dags att fråga i kassan efter saffran till lussebullarna!

Att saffranet förvaras i butikskassorna är lätt att förstå. De pyttesmå 0,5-gramskuv-erten innehåller nämligen världens dyraste krydda! Saffran utvinns av saffranskrokusens tunna pistiller. Den här sortens krokus blommor på hösten och skördas för hand i september – oktober. Varje blomma har tre pistiller, vars märken (översta delen på pistillen) torkas och mals. Till ett kilo saffran går det åt minst 100 000 blommor! Inte undra på att kryddan kostar. Kilopriset varierar mellan 7 000 och 76 000 kronor beroende på kvalitet. Genomsnittspriset i vår del av världen är ca 15 000 kronor. Det produceras årligen ca 300 ton saffran, merparten i Iran.

Saffranskrokusen odlades redan för 3 000 år sedan runt Medelhavet, på Kreta och i Egypten bland annat. Saffranet användes inte bara som krydda utan även medicinskt och som parfym. I Europa tog användningen fart på medeltiden. Första gången saffran omtalades i Sverige var i samband med lagman Birger Perssons (den heliga Birgittas far) gravöl år 1328.

Inte förrän på 1600-talet började kryddan användas vid bakning hos oss – då introducerad av en tysk bagare.

En jul utan saffransbullar är det lite svårt att tänka sig. Nya recept på goda sådana dyker alltid upp när julen närmar sig. Men gamla recept finns ju också. Jag hittade ett i min mammas gamla kokbok, ”God mat”, från 1941. Där står det att till en sats bullar eller längder ska man ta 1,5 – 2 gram saffran. Den var då tydligen inte i pulverform eftersom den först skulle torkas lätt i mycket svag ugnsvärme och sedan stötas fint i mortel tillsamman med lite socker och därefter röras ut i brännvin, konjak eller ljummad mjölk innan den hamnade i degen. Detta för att få fram den bästa smaken!

För mycket och för lite skämmer allt! Tar man för lite smakar det ingenting. Men man ska vara lite försiktig och inte ta för mycket – i stora mängder är saffran giftigt. 1,5 gram är gränsen för dagligt intag.

Margareta Norén

Framställning av saffran

I backspeglen

Hembygdsgårdens dag

Söndagen den 22 augusti genomförde vi det andra arrangemanget efter ”pandemi-upphållet”. Temat var ”Hembygdsgårdens dag”, som ordnas av många föreningar över hela landet. Tanken är att dels kunna besöka själva byggnaderna, dels att titta på föreningens utställningar och föremål. Det kom ett 40-tal personer som vandrade runt mellan våra hus och njöt av kaffet i det utmärkta sensommarvädret. Många uttryckte sitt gillande att vi åter kommit igång med aktiviteter.

Klas Lundkvist

Svampbord

Lördagen den 11 september ordnades i samarbete med Naturskyddsföreningen Väsby ett "Svampbord" på "tunet".

Besökare hade uppmanats att ta med svampar som de själva plockat och ville

Mänder med svampar kunde Naturskyddsföreningen visa. Det fanns också uppgifter om varje svamp.

Foto: Bo Lindman

veta mer om. Vi lyckades få ihop ett sextio-tal arter, både ätliga och mer eller mindre giftiga, som kunde demonstreras för besökarna. Vi kunde visa ätliga och goda svampar som Karl-Johan, kantareller, trumpetsvampar, stolt fjällskivling, champinjoner med flera men också en del oätliga svampar. För att undvika förväxlingar med ätliga sorter visades också några giftiga svampar som spindelskivlingar och olika flugsvampar, inklusive den dödligt giftiga vita flugsvampen. Vi hade tur med vädret, vilket säkert bidrog till att arrangemanget hade besökare under hela öppettiden.

Niklas Johansson

Väsbykören

I början av sommaren kontaktade Väsbykörens Marie Kyletoft oss. De ville göra en ”återstarts-konsert” på Hembygdsgården. Kören ville också repetera på Hembygdsgårdens gårdstun under sommaren. Vi tyckte att detta var utmärkta förslag för ett gemensamt arrangemang. Den 12 september sattes som datum för konserten med hopp att det så tidigt på hösten skulle vara väder för en utomhuskonsert. Rubriken och temat för konserten var ”Sommarminnen med Väsbykören”. Men vädrets makter ville inte vara med oss så konserten fick genomföras inomhus i

Väsbykören sjunger i Ladugården under en uppskattad konsert. Foto: Kjell Ehrnholm.

Ladugården. Ett fyrtiotal personer slöt upp och lyssnade på det fina programmet.

Vi hoppas att kunna upprepa samarbetet med Väsbykören och andra körer. Det är viktigt att kultur- och föreningslivet och Hembygdsföreningen samverkar i olika sammanhang. Inte minst för att använda Hembygdsgården, både ute och inne, som en gemensam tillgång.

Läs om Väsbykörens kommande konserter på <https://vasbykoren.se>

Klas Lundkvist

Årsmötet

Årsmötet för Hembygdsföreningen år 2021 ägde rum den 25 september. Det skall normalt hållas före mars månads utgång, men genomfördes mycket senare på grund av Corona-pandemin. Besluten och handläggningen av aktuella ärenden gäller alltså för 2021.

Ordföranden i Järfälla Hembygdsförening gästade oss och var ordförande på mötet. Vi gick igenom sedvanliga ärenden för årsmötet. Verksamhetsplanen och budgeten för 2021 godkändes. Dessutom

togs beslutet att från 2022 skall bokföreningen skötas av en bokföringsbyrå och att styrelsen ska ta in offerter på uppdraget.

Det blev ett kort möte eftersom vi inte hade några motioner eller meddelanden på dagordningen. Ordföranden Monica Boye-Möller fick blommor. Något kulturinslag hade vi inte denna gång, så vi avslutade mötet med kaffe. Vi hoppas att kunna hålla årsmötet 2022 i vanlig ordning.

Susanne Bergman

Hantverksdagen 2021

Strax efter att corona-restriktionerna släppt kunde vi genomföra Hantverksdagen 2021. För ett år sedan var vi tvungna att ställa in detta arrangemang. Söndagen den 3 oktober samlades i Ladugården alla hantverkare, som valt att visa upp sitt hantverk. Man kunde se mängder av fina alster i form av lergods, tennträdsarbeten, luffarslöjd, bihotell och fågelholkar.

Arrangemanget lockade så många som 51 besökare, och de flesta verkade nöjda och intresserade av allt de fick se. Hantverkarna visade hur de arbetar och svarade på besökarnas frågor. Samtidigt kunde många göra ett litet köp av någon hantverksprodukt. Serveringen var också populär, för ett stort antal personer fikade och umgicks.

Bo Lindman

Bästa julklappen till dina vänner

Ge bort ett medlemskap som julklapp

Att ge bort ett medlemskap i Hembygdsföreningen som julklapp är enkelt. Du gör det lätt genom att skicka ett e-postmeddelande med de personliga uppgifterna till info.uvhbf@gmail.com eller ringa ett telefonsamtal till 070-673 63 47 (Klas Lundkvist).

Du ger bort ett medlemskap för ett år. Sätt in 150 kr på plusgiro 298191-8. Ange den nya medlemmen, fullständig postadress och ditt namn som referens.

Länsårsmötet 25 augusti 2021

Presidiet: fr v länsförbundets ordförande Anita Lundin, mötesordförande Thomas Ardenfors, sekreterare Britt-Marie Urve och hembygdskonsulent Ann Pettersson.

Foto: Klas Lundkvist

Länsårsmötet 2021 genomfördes precis som 2020 utomhus på Hembygdsgården Hersby i Sollentuna. Med lättade pandemi-restriktioner kunde nu föreningarna skicka ombud på sedvanligt sätt. Det var dock bara 20 av länets 120 föreningar som var representerade. Ingegerd Peterson och Berit Östman var ombud för Upplands Väsby. Undertecknad deltog i egenskap av ledamot i Länsförbundets styrelse.

Till mötesordförande valdes Sollentunapolitikern Thomas Ardenfors. Sedvanliga årsmötespunkter genomfördes utan större diskussion. En motion att Hembygdsrörelsen bör verka för att det införs skilda valdagar för riksdagsval och kommunalval diskuterades. Då motionen inte inkommit i tid remitterades den till styrelsen för att tas upp på årsmötet 2022.

Anita Lundin (Brännkyrka hembygdsförening) omvaldes som ordförande och styrelsen kompletterades genom val av August Boj (Föreningen Kulturarv Djurhamn), Annica Dominus (Hägerstens hembygdsförening), Marie Hafström (Sällskapet Amorina) och Britt Wisth (Samfundet Djursholms framtid och forntid) – personer som på olika sätt tillför styrelsen ny kompetens. Björn Hamilton avtackades för sin tid i styrelsen.

Titta gärna på Länsförbundet hemsida: www.hembygd.se/stockholm/arsmote-2021

Klas Lundkvist

Mötesdeltagarna. Upplands Väsby's ombud Ingegerd Peterson och Berit Östman sitter strax till höger om mitten.
Foto: Klas Lundkvist

Folkparksminnen

Hösten 1907 bildades en Folketshusförening i Upplands Väsby. I denna blev man medlem genom att teckna andelen. Man avsåg nu att skaffa tomtråk för byggnad av ett Folkets Hus, men på grund av motsärlighet från markägare uppstod svårigheter för föreningen att genomföra ett köp.

Genom bulvinköp lyckades man dock under sensommaren 1908 erhålla lämplig tomtråk för uppförande av Folkets Hus. Köpesumman var 700 kronor.

Nu ville man starta bygget på tomten på Kullavägen. Förut iingskassan var skadad så man måste göra svårigheter att få någon byggnadsare att åta sig uppdraget att uppföra byggnaden är en så inackordant byggherre som Folketshusföreningen var.

Man beslut då att bygga i egen regi med några medlemmar som hantverkare. Man lyckades nå en uppgörelse med en virkeshandlare om att få köpa nödvändigt byggmaterial på kredit, men att denna fick en inteckning i tomten.

Bygget kom igång och gick påfallande snabbt, då man fick frivillig hjälp av ett antal föreningsmedlemmar som gick sysslösa under storstrejken på sensommaren 1909.

Den 31 oktober 1909 invigdes Folkets Hus med Hjalmar Branting som bönstolare inför de 325 personer som infunnit sig. Det hus man invigde var enårigt. Detta målningsarbete fick avslutet par år till dess föreningskassa tillät i byggen.

Gamla Folkets Hus vid invigningen 1909.
Björk

Följande år byggde man även en dansbana på tomten. Man hälsade med att ryttja dungebarn vid egna arrangemang för att dra in pengar till föreningskassan. När man väl kommit igång med sina danser många, så uppstod emellanåt busliv i form av fyllen och slagsmål. Detta påtalades i skarpa ordlag och anklagelsen av chefen för Optimus AB, Folketshusföreningens styrelse bemötte anklagelserna och framhöll, att de incidenter som förekom i Folkparken inte var värre än på andra håll i trakten, där man arrangerade dansfestillbringningar.

Nya dansbansan byggdes med hjälp av frivillig arbetskraft. I laget ingick bl.a. Werner Johansson, Leander Olsson, Alvar Jonsson, Gustav Johansson, Oskar Bernström, Arthur Aifredsson, Gunbert Johansson och Henning Gustavsson. Ur "Västbynyttaren" av Arthur Aifredsson

Nu tar vi ett lopp i tiden till den högsommarskväll år 1946, när jag som föreläsning för första gången besökte Folkparken i Upplands Väsby. Jag minns att jag som nybliben tonårig jazzlångare stod vid dansbanans räcke och i synnerhet beundrande till Solve Strands kvartett som skötte dansmusiken. Dansbanan var en rotunda med tak mot väder och vind.

Några år senare, våren 1945, gjorde jag mitt andra besök i Väsby Folkpark. Man hade nu en helt nybyggd dansbana, som hade uppförts av frivillig arbetskraft bestående av smygkande metallarbetare i den stora metallstrejken, som pågick januari till juli 1945.

På den nya dansbanan stod den välspelade Carlton-orkestern för den så kallade moderna dansmusikern. Orkestern hade en för den tiden typisk åttio-manns besättning; 3 saxofoner, 1 trumpet, 1 trombon, pianokontroll, kontrabas och rhytm. Dess höga kvalitet gjorde att den brukade engageras av Gröna Ljud i Stockholm som vikare för dess ordinarie dans-orkester ledd av Seymour Östergvall, även känd från dansspelariet "Nalen" i Stockholm.

Många använde sig den gamla dansutövningen för den publik som föredrog att dansa gammaldans till musikerna av erinrade dansable-musikslag, vilket som dominant inslag.

Under Våren 1944 var vi sex stycken unga musikanter i åldrarna 16-18 år, som träffades regelbundet en gång per vecka i musikstudion "Din Egen Röst" som låg på Regeringsgatan i Stockholm. Där arbetade vi och byggde upp en hygglig repertoar av modernt slag, som vi trodde skulle passa vid olika dansspelningar.

Ett av den unga nybildade sextettens första offentliga framträdanden var när vi deltog i "Nalens" orkesterns utövning med deltagande orkestrar från hela landet. Där blev vi omgående utslagna av den duktige norrländske gitaristen Karl-Olof Fimberg och hans orkester. Så det var borta för oss en glädje att krypa tillbaka in i studion och repetera vidare med våra högt ställda mål i sikte.

Tidigt under försommaren 1945 rådde vi häudelsevis sammanträffa. Carlton-orkesterns kupa blåsare Sture Karlsson och jag. Han hade fått ett plötsligt uppkommet problem att söka lösa snabbt. Det gällde för honom att mil. under pågående sommardanssång finna en orkester som kunde vikariera för Carlton-orkestern i Väsby Folkpark under juli månad.

Jag nämnde för honom att jag ingick i Kai Södermans sextett och att vi gärna ville hjälpa till med vikariatet. Sture saken upp och lovade ta upp saken med folkparkschefen Arthur Alfredsson. Efter några dagar stod det klart att vi skulle få göra vårt allra första folkparksengagemang i Väsby Folkets Park under en fagra juli månad 1945. Vår ambition att göra ett bra jobb var det sannoligen inget fel på.

Så kom den första lördagskvällen, då vi steg

in på esraden på Väsbyparkens nybyggda och fräscha dansbana. Vi var välkomnade så att våra katuiker glänsade av bryllorerna och björpurrade. Lärde brann bazzers och ljusgrön, välpressade byxor, vita skjortor och slipsen av seras en amerikanska design, så gjorde vi nog ett prydligt intryck hos den väntande danspubliken.

Vi hade inte spelat många dansmelodier förrin vi till vår glädje kände att vår musik tycktes passa den publik, som vi just höll på att introducera oss för. Plötsligt, som gersen ett trollslag, föll allt på plats både för vår nya publik och för oss orkestermedlemmar. Vi spelade ut av hjärtans lust och "gav jämt" till kvinnorna för dansglädjen hos de dansande paren på banan.

Sedan vi väl verkat tre av de fyra veckomas vikariat, så kom parkchefen Arthur Alfredsson under en paus in i vår loge och frågade, om vi kunde tänka oss att utsträcka vårt vikariat under resten av sommarsäsongen fram till början av september. Carlton-orkestern hade nämligen fått förbengt förordnande på "Gröna". Vi tackade omgående ja till erbjudandet. Detta var ju redan drömmen för oss.

Kai Södermans sextett 1947.
Foto: Astri Ugglo

Folkparksledningen var tydligen nöjd med oss, eftersom funnit att publikliströrelsen gått uppåt efter vårt tillträde på esplanaden. Man noterade en klar ökning av danspubliken, vilket framgick av antalet sålda dansbiljetter.

Kanske kunde den tendensen möjligen bidra till att öka våra chanser att få en förlängt kontrakt inför sommaren 1946? Vi började på detta, då vi stod och spelade vår signaturmelodi "Aften", som utgjorde den sista danskvällen (absolut sista medel) under sommarsäsongen 1945.

Vårt frutiga repetitionsarbete för satte under vintern 1945-46 i skidåren "Din Tegen Röst", som innehades av fru Dagmar Sandström. Hon biträddes av summa 177 Sanktskrift, som var studietekniker. Han spelade trummor i en kvintett som leddes av en ung pianist och sångaren, dessutom frikåre, som hette Povel Ramel. Denne adling slog 1944-45 igenom som kompositör och textförfattare med sin förtäliga låt "Johannes' s Boggie-Woggie-wals." Povel kom ju med tiden att bli en av vårt lands största och folkbarns musiker och textskapare.

Under en av våra repetitioner meddelade kapellmästare Kai till oss ett glädjande besked från ledningen i Väsby Folket Park. Vi fick in hand om det moderna danssaken under hela sommarsäsongen 1946!

Välborgsmässodagarna 1946 drog vi på nytt igång dansen i Folkets Park. Publiken kom, vi spelade, Ritabro manskör sjöng in våra, parkledningen var nöjd, all var frid och fröjd.

Under en här tiden hade vi vid några tillfällen en som av Väsbybygden som vikarie vid pianot. Han hette Ingemar Nord och skulle senare, li-

som vår kapellmästare Kai Söderman komma att emigrera till U.S.A. Ingenting jobbade där solo som barpsanis, under artistnamnet Oscar Ericson. Längre fram, när han under en tid återvände till Sverige, jobbade han kvällstid på restaurang "Belaget" i Stockholm som första ensamspinnist under artistnamnet "Oscar på Belaget".

Parallellt med oss musiker på den "moderna dansbanan" spelade en trio "gammal dansmusik" på den gamla dansutvidan. Trio leddes av dirigentaren Arthur Komby.

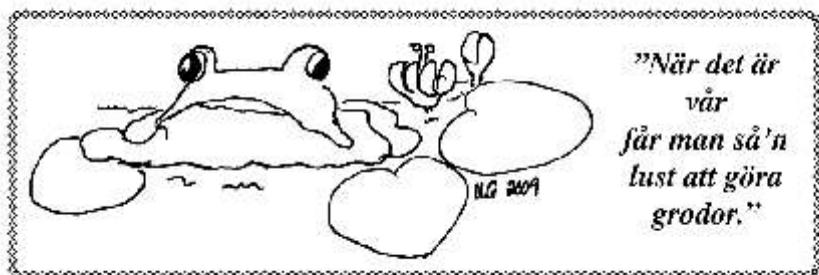
Sedan vi väl klart av vårt engagemang sommaren 1946, så skulle det ha kommit att för sätta under ytterligare ett antal säsonger. Det som från början avsågs utgöra ett vikariat under en månad, kom att förlängas med fem hela säsonger, innan vår sestet spelade det absolut sista slutskedet i Väsby Folkpark.

Ne, ett drygt halvs sekel senare, så ljuder inga instrumentala dansmusiktoner i det gamla Folkparksområdet. I stället hörs där skratt och ljusa röster från de glada barnen i förskolan, som är uppöppat där för den gamla dansutvidan för gammaldans stod.

Den "moderna dansbanan" finns ej heller kvar. Den gick upp i rök för att antal år sedan och det gamla Folkets Hus brändes ned vid en brandkårsövning år 1970.

Att gå till Folkparken med dess olika utbud var för ofta en sngelgenhet för hela familjen. Folkparken enbart ett glattminne för många Väsbybor.

Lars E Jansson

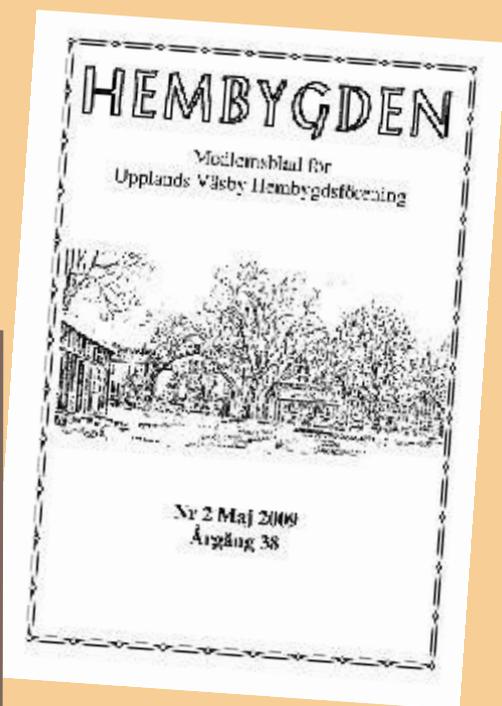
"När det är vår får man så'n lust att göra grodor."

Artikel från 2000-talet

På vilket sätt hade medlemsbladet utvecklats? Vilket innehåll fanns det på den tiden?

Denna gång har vi valt ut en artikel ur "Hembygden" nummer 2 från 2009. Då var medlemsbladet inne på årgång 38. Detta svartvita nummer hade 40 sidor, och det kom ut i maj månad.

Hembygden – en guldgruva för lokalhistoria

Du vet väl att det finns mycket intressant information i gamla nummer av Hembygden.

Många av dem finns tillgängliga för dig på vår webbplats www.hembygd.se/upplands-vasby

Eds kvinnliga gymnastikklubb 85 år

Denna gymnastikklubb har funnits länge, och verksamheten har omfattat truggymnastik, motionsgymnastik liksom barn- och ungdomsgymnastik. Truggymnastiken har upphört, men allt annat har varit igång. Någon gång har de också haft uppvisning. Föreningen är ansluten till Svenska Gymnastikförbundet.

Vi gratulerar till jubileet för de första 85 åren i föreningens historia.

I Runby sporthall samlas medlemmarna för att röra hela kroppen, träna balansen och smidigheten. Ann-Marie Almström har länge varit en inspirerande ledare, men hon har numera återvänt till Värmland.

Barngrupperna (7-9 år) och ungdomsgrupperna (9-13 år) har hållit till i Smedbyskolans gymnastiksal.

Bo Lindman

Ett ljus i mörkret

Varde ljus! Och det vart ljus, kan man läsa i bibeln. Nästan lika lätt som att säga varde ljus är det att trycka på en knapp så tänds det elektriska ljuset vi numera har. Så har det ju inte alltid varit. Förr i världen fick man stiga upp i dagbräckningen, utnyttja dagens ljusa timmar och gå till sängs när mörkret föll. Om man nu hade ljus så fick de inte användas i onödan.

Ingen vet säkert när man började använda ljus. Man gjorde ljus av talg, men redan under vikingatiden fanns det vaxljus. Man har hittat ett stort vaxljus i en dansk kungagrav från vikingatiden. Ljuset är troligen inte tillverkat i Norden utan har medförts hit upp efter något plundringståg söderut.

Så småningom blev vaxljusen vanligare. Allmogen och gemene man fick förstås nöja sig med de talgljus som tillverkats tidigare. De osade och rann och spred ett osäkert ljus. Vaxljus tillverkades i klostren och användes i kyrkorna, klostren, hos herremän och kungahus. De doftade gott, lyste bättre och hade längre brinntid än talgljus.

Vaxet var en exklusiv produkt, förenad med gudstro och ansågs fri från synd.

Talgen var förstås ändå viktig, egentligen lika viktig som vaxet. Viktig var den i hushållen, där den skulle tas tillvara vid slakten – främst får- och oxtalg – och räcka hela året till salva och till flott vid matlagning och till alla ljus. Om man blandade talg och vax fick man ett bättre ljus.

Ljustillverkningen blev en del av levnadsvillkoren. Två olika metoder användes vid tillverkningen. Antingen stöptes ljusen genom att man doppade vekarna i den smälta talgen eller också

göt man ljus i olika former. Vekarna var oftast gjorda av bomullsgarn, som snoddes till önskad längd och tjocklek. Lingarn kunde också användas till vekar. Man stöpte olika sorters ljus för olika tillfällen – tjocka ljus till jul och smalare dankar till vardagsbruk.

På den här gamla etiketten står det att stearinfabriken var anlagd 1838 av L.J. Hierta och J. Michaelson. Under 1839 kom man igång. Foto: CC0

Stearin och paraffin uppfanns på 1800-talet. Dessa ämnen gjorde ljusen fasta och hårda, de fick längre brinntid och lyste bättre än talgljusen. Stearin och paraffin uppfanns i Frankrike, men det var i London Aftonbladets redaktör Lars Johan Hierta upptäckte fördelarna med ljus av den typen framför de gamla vax- och talgljusen. Väl hemma i Stockholm startade han Liljeholmens stearinfabrik år 1839. Lars Johan Hierta var mer känd som tidningsman och redaktör för Aftonbladet, men hade inget emot att kombinera olika verksamheter. Stearinfabrikens ljus såldes alltså på Aftonbladets kontor till att börja med. 1839 var också det år, då Carl Jonas Love Almqvist tecknade kontrakt med Lars Johan Hierta om fast medarbetarskap i Aftonbladet och man kan väl förmoda att Almqvist passade på att köpa med sig ett eller annat stearinljus när han ändå var på kontoret.

Stearin blev så småningom en vardagsvara, men inte förrän in på 1900-talet blev stearinljusen något som alla hade tillgång till. Och vad gör vi idag när vi ska ha fest eller fira någon – jo vi släcker elljuset och tänder stearinljus. Vid alla högtider, glada eller mera sorgliga, har vi levande ljus. Att samlas och stöpa ljus till jul är för många en tradition, väl så viktig som att ge julklappar eller gå i julottan – låt den inte gå i stöpet!

Inga Lisa Gustafsson

Padel

Nej, jag har inte skrivit fel och menat paddel. Det här har ingenting med framförandet av båtar på sjön.

Padel är en relativt ny sport i Sverige. Man spelar med racket på en yta som liknar en mindre tennisbana. Bollen slås över nätet. Man får också låta bollen studsa på de glasväggar som omger planen. Man kan beskriva padel som en blandning mellan tennis och squash. Oftast spelar man dubbel med två spelare i varje lag. Men det finns även andra varianter. Ett liknande spel förekom på engelska kryssningsfartyg på 1920-talet.

I Sverige finns över 500 ställen för den nya sporten. Här i Upplands Väsby har vi fått två nya anläggningar, där man kan spela padel. De innehåller många banor. Den ena anläggningen ligger i Johanneslundsområdet och den andra finns vid Stora Wäsby slott.

Bo Lindman

Fika

Att fika är svenskarnas favoritsysselsättning, under arbete och fritid. Men varifrån kommer detta konstiga ord?

Jo, de flesta anser att ordet fika kommer från kaffe. Man har helt enkelt vänt på ordets stavelser, så som man gör inom vissa yrkesgrupper för att skapa hemliga språk. På det sättet blir det man säger inom gruppen obegripligt för vanligt folk.

Ett av yrkesspråken där man "balar taklänges" är Skinnarmålet, som kommer från skinnberedarna i Malung. Under lång tid gjorde man arbetsvandringar och hade behov av att inte avslöja sina yrkeshemligheter.

Här kommer ett något försvenskat exempel: "Kirre, ställ ifrån dej stenhä och sätt på fekanafa". Det betyder helt enkelt: "Erik, ställ ifrån dej hästen och sätt på kaffepannan".

Bo Lindman

Barndomsjular

Detta har jag skrivit till mina barnbarn, men det kanske kan roa andra läsare också.

Eftersom det nu är juletid tränger minnet av mina barndomsjular fram som om det inte alls var så länge sedan.

Julen var för mig som barn den största och viktigaste händelsen på hela året. Jag minns att när väl julekvällen var slut så längtade jag till nästa jul utan att förstå hur långt det egentligen var till dess. Jag gick i stort sett hela året och längtade till julen.

Som vuxen så kan jag inte förstå hur mamma och pappa hade råd med julklappar till mig och min bror. De var inte många, men jag kände att de var givna av en innerlig kärlek till oss. Jag tror säkert att mamma och pappa hade fått avstå från mycket av det mest behövda i hemmet bara för att de skulle ha pengar till julklappar åt oss. När jag tänker på det så kommer tårarna. De måste ha haft det svårt att få ihop pengar just till jularna. Visserligen hade vi mat – grisen slaktades och korna gav bra med mjölk och hönsen värpte ägg.

Det var en ganska fattig miljö, men det upplevde jag inte som barn. Julklapparna kunde vara bokmärken, suddgummin, pennor och väldigt ofta färgkriter med ritblock, små, gulliga halsband av plastpärlor, sockor som mamma stickat, syskrin och låtsasarmbandsklocka. Någon enstaka gång fick jag en docka,

men eftersom de var ganska dyra så blev det inte varje jul. Men tänk vilken lycka när jag fick en docka! De största och vad jag kan förstå dyraste och finaste julklapparna kom dagarna innan jul med posten. De var från faster Stina i Stockholm, som jag trodde var väldigt rik, av julklapparna att döma. Jag och min bror fick varje jul i tolv år en silversked i Haga-modell. (Min faster var en stor beundrare av kungahuset och då också av Haga-princessorna och jag tror att valet av modell på skedarna hade att göra med just dem). Dessa skedar finns fortfarande kvar och är nästan inte använda beroende på deras storlek. Men så såg skedarna ut förr i tiden. Paketet som skedarna låg i var varje år av samma storlek, färg på papper etc., vilket gjorde att jag visste var det innehöll. Detta påminner mig nu om de silverbestick som mina barnbarn fått i många år. De har ju också förstått varje jul och födelsedag vad paketet innehållit, men ödmjuka som de är har de låtit mig förstå att de inte har en aning om innehållet.

En fin julklapp som jag en jul fick av min faster, och som fortfarande finns kvar, var en dockservis. Den ligger ännu kvar i sin originalförpackning, vilket är viktigt vid en eventuell försäljning någon gång. Eftersom jag inte har några barnbarnsflickor så är det väl förmodligen ingen som tycker att den är viktig att ha kvar. Men detta lägger jag till eftervärlden. Kanske blir det flickor i släkten och då kan måhända denna farmors dockservis från 1938 komma till glädje. Även pojkbarnbarnen har haft mycket roligt med denna servis. Som små, kanske i 4–5-årsåldern, bjöd de farmor och farfar på saft i dessa koppar. Vilken fantasi och inlevelse! Naturligtvis var det ”låtsaskaffe”. Men med kloka och ansvarskännande farföräldrar tilläts de inte att ha varma drycker i kopporna, eftersom de kunde bränna sig. Det blev ju en hel del kladd på bordet av detta kalas.

Skansen har funnits i 130 år

Skansen är världens äldsta friluftsmuseum. Det grundades av Artur Hazelius och öppnade för gäster den 11 oktober 1891.

Artur Hazelius var orolig för att svensk folkkultur skulle gå förlorad, och han gjorde sommaren 1872 en insamlingsresa. Från denna resa återvände han med föremål, folkminnen och litteratur. Skansen skapades som ett annex till Nordiska museet.

Artur Hazelius, som skapade det hela, dog i maj 1901. Det är 120 år sedan, och då var Skansen inne på sitt tionde år.

Bo Lindman

Väsby Folkdansgille har fyllt 70 år

Folkdansgilletts 70-årsjubileum firades vid Villa Ed i augusti 2021. Firandet skedde ett år för sent, på grund av de rådande omständigheterna. Gamla och nuvarande medlemmar samlades för en utomhusfest vid Villa Ed. På gräsmattan gick det att hålla avstånd till varandra och lyssna till underhållningen. De som var i nära relationer med varandra kunde ta en svängom till tonerna av Kollijox.

Väsby folkdansgille bildades 1950. Vid starten hade man bara 12 medlemmar. Det var Eds kvinnliga gymnastikklubb som tog initiativet till bildandet.

Vi i Hembygdsföreningen önskar Väsby Folkdansgille ett stort grattis.

Bo Lindman

Dagen innan julaftonen, på kvällen, hade pappa hämtat hem en fin, grön gran i skogen och den luktade verkligen gran. Den skulle dock inte in i huset förrän på julaftonens morgon. Mamma hade sett till att julgransmattan låg på rätt ställe, i hörnet i vardagsrummet. Min bror och jag gick och satte oss på mattan för att riktigt känna in glädjen och kanske också doften av granen, som snart skulle stå där. Julgransakerna var framplockade: glitter, röda kulor, tomtar och levande ljus.

Jag minns att jag gick och kände på de röda, fina kulorna och jag tyckte att vi var jätterika, som hade fina saker att hänga i julgranen. Elektriska ljus i granen fanns inte förrän lite senare. De var alldeles för dyra att köpa, så vi hade riktiga julgransljus, vilka jag och min bror, under överinseende av mamma eller pappa, fick tända på julaftonsmorgonen.

Hela julaftonen var en enda lång längtan till kvällen, då tomten skulle komma. Jag minns att jag och min bror Bertil satt på bänken i köket framför fönstret och tryckte näsan mot fönsterrutan för att kunna se när tomten kom. Det var becks svart ute och man såg ingenting.

Farmor som bodde uppe vid kyrkan kom varje julafton gående utefter vägen i den kalla och svarta kvällen med en stearinljuslykta i handen. Varje gång hon svängde armen bakåt och framåt, så blinkade det till och vi kunde se henne långt bort utefter vägen, när hon kom gående.

Mamma hade städat och skurat till jul och lagt rentvättade tras-mattor på golven. Radion stod på hela kvällen och spelade julmusik. TV fanns ju inte på den tiden. Julmiddag åt vi vid fyratiden och sedan kom tomten.

Julkvällarna var nog de lyckigaste kvällarna av alla. Min bror och jag räknade julklapparna om och om igen, la dem i högar – det blev små högar men oj, så lyckliga vi var. Lekte en stund med julklapparna, om det var en docka eller en bil.

När kvällen blev sen, gick farmor hem till sig uppe i stugan vid kyrkan. Hon hade inte sagt många ord på hela kvällen. Det gjorde aldrig farmor. Hon satt på stolen i köket, fortfarande med "hucket" på huvudet. Jag kan ännu se framför mig farmor gående utmed vägen med stearinljuslyktan svängande av och an så skenet av den återkom med jämna mellanrum, tills det inte syns alls.

Mamma var trött efter veckor av förberedelser inför julen. Jag såg hur slut hon var. Trötta var vi barn också när klockan närmade sig 10 på kvällen och med tacksamhet gick vi till sängs för att nästa dag åter börja räkna julklapparna.

En sak som jag fick en gång i julklapp, undrar jag fortfarande över vart den tog vägen. Det var en vit kaninmuff med röd bakside och fack med dragkedja. Den skulle jag gärna velat ha kvar som minne av härliga barndomsjular.

Ingrid Pettersson

Stilla natt

Den mest älskade julpsalmen av alla är nog "Stilla natt". Den har en intressant tillkomstshistoria. Psalmerna var faktiskt en nödlösning, sedan en mus gnagt sönder orgelbälgen i en liten kyrka i Österrike. Detta var 1818. Organisten, Franz Gruber, komponerade snabbt en melodi som gick att framföra på gitarr. Texten hade som utgångspunkt en dikt, som församlingens hjälppräst hade skrivit. *Red.*

Illustrerade ordspråk och talesätt

Nappar det inte här så nappar det på något annat ställe, sa knallen, metade i silltunnan.

Bin livsviktiga förr och nu

Under mitten av 1700-talet gjordes en noggrann undersökning av biskötseln i Sverige på uppdrag av kungen. En kartläggning av det totala antalet bisamhällen genomfördes. Man konstaterade då att det fanns 30 129 bisamhällen och att avkastningen inte räckte till Sveriges 1,8 miljoner invånare. Sverige har världens mest utförliga bi-statistik sedan dess.

I folklivsskildringar berättas det om en gammeldags metod att få tag i honung, nämligen bistöckar. Det gick till så att man letade efter trädstammar med bin, rökte ut bina, sågade av stocken och tog hem den till gården. Man dränkte också bin för att komma åt honungen.

Men på 1700-talet började halmkuporna breda ut sig och kom snart att dominera. Man visste redan då att bina är viktiga för allt liv på jorden.

Nils Blomberg

Julkrubban

I många hem ställs julkrubban med de klassiska figurerna Maria, Josef och Jesusbarnet fram i advent. En julkrubba brukar också innehålla en del andra figurer – djur efter tycke och smak, mest får och getter, kanske en kamel. Tre vise män, åsna och fåraherde måste finnas.

Barn brukar tycka att det är roligt att plocka och möblera om bland julkrubbans figurer och lägga till olika saker som de tycker passar in.

Julkrubbor har funnits länge. Världens första kända julkrubba lär ska ha skapats av Franciskus av Assisi år 1223.

Till Sverige kom dock krubban inte förrän i slutet av 1800-talet. Ersta diakonianstalt satte upp en julkrubba 1906 och 1929 synetes den första krubban i en svensk, protestantisk kyrka.

De tre vise männen, som enligt Matteus 2:1 ”kom från Österns länder” för att hylla det nyfödda Jesusbarnet i Betlehem, var stjärntydare, utsända av konung Herodes. De har ibland kallats tre heliga konungar. På 1390-talet berättades för upptäcksresanden Marco Polo, som reste i Österlandet, att de kom från staden Kashan i Iran. De tre vise männen företrädde, säger en legend, varsin världsdel: Asien, Afrika och Europa.

De företrädde också varsin levnadsålder; en var en ung man, en var medelålders och en var en gubbe, och de härstammade från Noaks söner Sem, Ham och Jafet. Deras namn var Kaspar, Melchior och Balthasar. De gav gåvor till Jesusbarnet: guld, rökelse och myrra. Gåvorna av guld är alltid guld, rökelse använder vi västerlänningar kanske inte så mycket, även om vi vet vad det är och myrra känner vi knappast till. Det är i alla fall en växtkåda, som dels kan användas till rökelse och dels till välluktande salva. Alla dessa gåvor var kostbara och värdefulla vid tiden för Jesu födelse.

Kaspar, Melchior och Balthasar återvände, klokt nog, inte till Herodes utan tog en annan väg tillbaka till Babylonien. De hade sett stjärnan gå upp över Betlehem och hyllat barnet i krubban. Herodes hade andra tankar. Han kände sin kungamakt hotad av det nyfödda barnet och lät döda alla små pojkbarn i Betlehem. Josef, Maria och Jesusbarnet undkom genom att fly till Egypten och stanna där tills Herodes var död.

Julkrubban finns i många olika utföranden: keramik, trä, t.o.m. plast. Oavsett utformning bär de alla julens budskap och är en symbol och påminnelse om varför vi firar jul.

Inga Lisa Gustafsson

Lyckoslanten 95 år

Det är 95 år sedan den första Lyckoslanten kom ut. Premiärnumret gavs ut på Världsspar dagen den 31 oktober 1926. Tidningen kommer gratis till alla elever i årskurserna 4–6 i Sveriges grundskolor.

Lyckoslanten är Sveriges äldsta utkommande tidning, som riktar sig till barn. Man vill öka barns kunskaper om ekonomi och sparande. Namnet på tidningen föreslogs vid en pristävling av hushållerskan Emma Andersson från Katrineholm. Lyckoslantens redaktör från starten var folkskollärare Torsten Palmquist, och han fortsatte med det arbetet under många år.

Spara och Slösa dök upp redan i första numret 1926, och den serien har hängt med länge. Ända fram till 1963 skapades den av Birgitta Lilliehöök. Den serien har återupptagits och finns med än idag på tidningens baksida.

Bo Lindman

Upptäckte runstenen vid grävarbete

För 50 år sedan var arbetet i full gång med att bygga de röda husen på Stallgatan i Upplands Väsby. Under markarbeten med grävmaskin hittade Rolf Boström en runsten, som idag står nedanför Norra Berget. Vi har lyckats hitta Rolf Boström och fick ställa några frågor till honom runt det fynd som gjordes 1971.

Kan du berätta något om ditt eget liv vid den aktuella tiden?

– Då i min ungdom bodde jag på Söder i Stockholm. Jag gick ofta till sjöss. Mellan resorna med båtarna var det så att jag tog olika slags jobb.

På vilket sätt hade du blivit engagerad med byggnationen som var på gång vid Stallgatan?

– Jag hade en kompis, som hade grävmaskiner. Eftersom jag jobbade i maskin på bå-

Illustration: Bo Lindman

tarna, trodde kompiserna att jag lätt skulle klara av ett tillfälligt arbete med en grävmaskin. På det sättet kom jag under bara några dagar till Upplands Väsby.

Hade du även arbetat med markarbeten där husen skulle stå?

– Nej, vi skulle bara göra ett arbete under några dagar med grävskopa på den del som skulle bli grönområde vid berget. Till de andra markarbetena engagerade man många andra underentreprenörer.

Kommer du ihåg vilken dag det här fyndet gjordes?

– Vårt uppdrag skulle utföras under en kort period i december månad 1971. Det var nog alldeles innan tjälarna skulle slå till det året.

Vilken arbetsuppgift hade du den dagen?

– Vi skulle börja med att gräva ett dike upp ända upp på berget. I det diket skulle man dra vattenrör eller elkablar. Jag minns inte exakt vad det var.

På vilket sätt hittade du denna runsten?

– Jag hade börjat gräva och kom fram till något som liknade en vanlig sten. En platt del av stenen fanns ovanför jorden. Den här stenen låg i vägen precis där diket skulle grävas. Med grävskopan vältrade jag över stenen åt sidan, så att den vände på sig. Då såg jag att det fanns text på den sida som nu låg uppåt. Den texten hade

Runstenen upptäcktes under byggnadsarbeten vid Stallgatan. Denna bild är från Riksantikvarieämbetet. Möjlig fotograf: Sören Hallgren

Den aktuella runstenen.
Foto: Bo Lindman

alltså legat nedåt. Jag blev naturligtvis förvånad över den runsten jag upptäckte.

Visste du vad som gällde i sammanhanget?

– Jodå, jag förstod att det var något speciellt med stenen. Det blev förstås en viss uppståndelse, och denna sten lades försiktigt åt sidan. Jag måste naturligtvis berätta detta för min chef för det här arbetet.

Vem kontaktades efter fyndet?

– Jag kontaktade omedelbart basen på platsen. Arbetena med dikesgrävningen fick avbrytas. Jag tror att det kom en man från kommunen och tittade på den runsten som jag hittat. Han gjorde vissa undersökningar, och samarbetet i det här fallet fungerade bra.

Vad hände sedan?

– Jag minns att det blev ett tidningsreportage i någon lokaltidning. Då tog man några bilder och berättade om den run-

sten jag hittat. Senare fick jag en signerad bok av mannen från kommunen. Den boken vet jag just nu inte var jag har, men den finns nog någonstans i gömmorna.

Har det hänt något liknande i ditt liv?

– Nej, det har aldrig hänt något sådant. Jag har inte hittat några fler runstenar.

På vilket sätt blev ditt fortsatta yrkesliv?

– Jag fullföljde inte yrkesbanan med att köra grävmaskin. Under flera år fortsatte jag att gå till sjöss. Mellan resorna hoppade jag på olika slags jobb. Genom vissa kontakter provade jag på ett arbete som målare. Efter några år hade jag egen målerifirma, och på den vägen har det varit sedan dess.

Har du varit tillbaka och tittat på stenen du hittade?

En gång har jag och min fru varit vid den aktuella runstenen på alla dessa år. Vi tog en utflykt till Upplands Väsby och Stall-

gatan, så att jag kunde visa henne den runsten jag hittade när jag arbetade här 1971. Vid vårt besök var naturligtvis bostadsområdet fullt utbyggt.

Vill du berätta något mer?

– I det här sammanhanget har jag inte mycket att tillägga. Numera är jag pensionerad och bor på Ingarö.

Här får jag tacka och avsluta det intressanta samtalet med Rolf Boström. Det var väldigt trevligt att höra hans egen berättelse om runstensfyndet vid Stallgatan. Samtalet hölls under Coronapandemin och gjordes som en telefonintervju den 18 mars 2021. Tänk, i våra marker kan det fortfarande finnas runstenar, som väntar på att bli upptäckta!

Bo Lindman

Anm: Runstenen har beteckningen U Fv1972;172. Red

Efterforskningar

Namnet på den som hittat den aktuella runstenen finns noggrant noterat. Men hur skulle jag få tag i rätt person? Det fanns 1971 flera Rolf Boström som tänkbare kandidater. Några var för unga för att köra grävmaskin, och några hade andra yrken. Till slut återstod bara en lista med några män som var möjliga. Det blev några telefonsamtal innan jag fick kontakt med rätt person. Tänk att det verkligen gick att få tag i den rätte Rolf Boström efter alla efterforskningar.

Bo L

Hembygden har nu funnits i 50 år.

*God Jul och
Gott Nytt År!
önskar
Redaktionsgruppen*

Riksstämman 2021

Årets riksstämma hölls 28 augusti 2021 på plats i Örebro. På grund av pandemin så genomfördes 2020 års riksstämma digitalt. Platsen nu var det fina Medborgarhuset, invigt till Örebros 700-årsjubileum 1965. Medborgarhuset är en av 1960-talets finaste offentliga byggnader ritad av bröderna Erik och Tore Ahlsén.

Ombud från Stockholms län var Anders Boberg (Sollentuna), Gabriele Prenzlau-Enander (Värmdö Skeppslags Fornminnesförening), Lars Nylén (Roslagens Sjöfartsminnesförening) och undertecknad. Länsförbundets ordförande Anita Lundin var med egenskap av ledamot i Riksförbundets styrelse.

Stämman var begränsad till att bara bestå av de nödvändiga formella delarna. Det normala är ju annars att riksstämmorna omfattar tre dagar med festmiddag och andra aktiviteter. Inte minst de heldags-turer i arrangörernas landskap har varit fantastiska; man kan nog inte få bättre guidning än vad traktens hembygdskunniga kan ge.

Anna-Karin Andersson från Dalarna valdes till ny förbundsordförande. Trine Amundsen, Östersund och Erik Åström, Stockholm valdes in som nya ledamöter.

Staffan Nilsson och Lars Nylén fick mota Sveriges hembygdsförbunds plakett för rik gärning i hembygdsvårdens tjänst.

Till vänster Anna-Karin Andersson nyttillträdd ordförande för Sveriges hembygdsförbund och till höger Maria Norrfalk avgående ordförande.

Foto: Michael Johansson,
Sveriges Hembygdsförbund

Årets hembygdsförening Rytterne hembygdsförening var inte på plats men deras insatser lyftes fram av nyttillträdda ordföranden.

Klas Lundkvist

Läs mer på Hembygdsförbundet web:
<https://www.hembygd.se/shf/ny-sida-123>

Wäsby, Väsby, Upplandsväsby, Upplands-Väsby och Upplands Väsby. Varför heter det så?

Fortsättning från föregående nummer av Hembygden

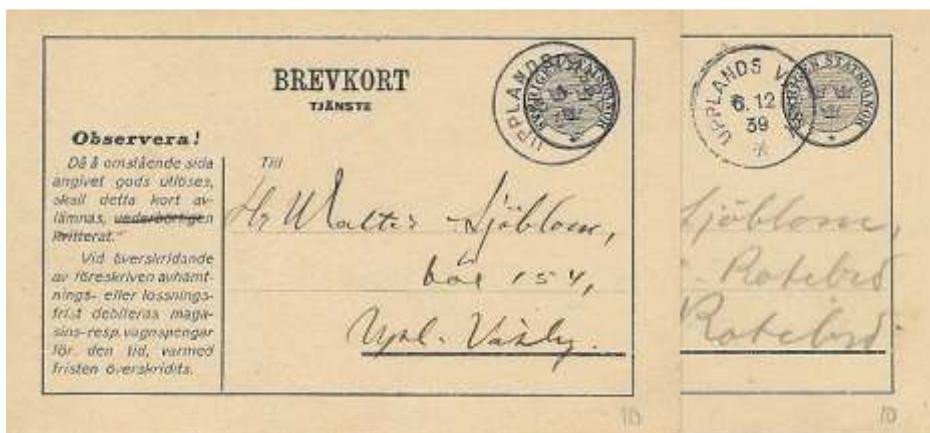
... Bland ortens företagare fanns också olika åsikter om ortens namn. Poststationsföreståndaren befarade att fortsatt förväxling med Näsby och Visby skulle inträffa ifall en återgång till Väsby skulle göras. Han yttrade bl. a. ”Bland korrespondenterna äro meningarna delade. Sålunda vill bland andra AB Optimus, Löwenströmska lasarettet och Engströms snickerifabrik ej höra talas om namnförändring, då däremot Väsby Bleckemballage och Väsby Verkstäder äro mycket

för endast Väsby”. Postdirektionen på regional nivå biträdde förslaget att återgå till det tidigare namnet Väsby. Poststyrelsen beslöt dock att inte följa detta förslag.

Den benämningen vi idag använder, Upplands Väsby, blev frukten av en utredning som inleddes 1938 med att postdirektör Erik G Lange fick i uppdrag att undersöka alla de fall där post och telegrafstationer, och på vissa platser även

Figur 6. Några Ortsnamnsvarianter som användes av AB Optimus under 1920- och 1930-talen

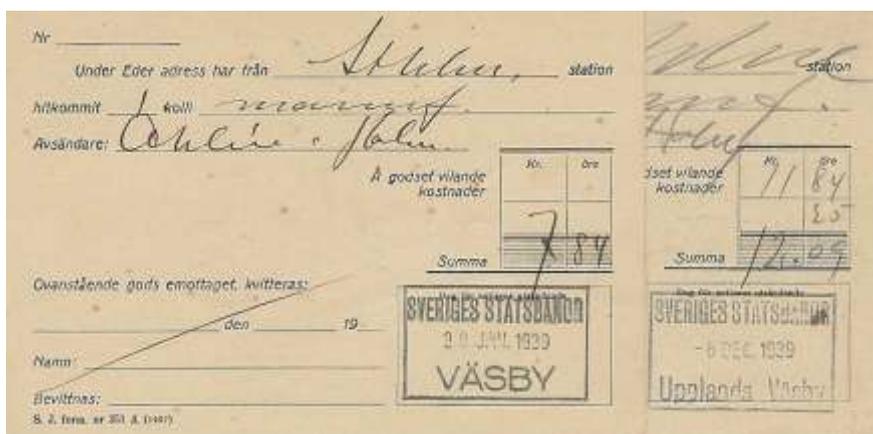

Figur 7. Posten byter från UPPLANDSVÄSBY till UPPLANDS VÄSBY den 15 maj 1939.

järnvägsstationer på samma ort bar olika benämningar. Lange var vid denna tid även engagerad i den andra upplagan av Svensk Ortförteckning. I denna följdes vissa regler för namnskicket och för bildandet av sammansatta ortnamn gällde bl. a. ”Om förleden utgörs av namnet på ett landskap, ett län, ett härad eller en kommun och har tydlig genitivform, fö-

renas det ej med huvudordet medelst bindestreck, tex Närkes Lillkyrka. I andra fall användes bindestreck tex Dala-Floda.”

Ett av flera kuriosor från denna tid kommer från AB Optimus, som var den största postkunden på orten med en omfattande in- och utgående brev- och pakethantering, som under 1920- och 1930-talet på

Figur 8. Samma adresskort som i Figur 7. SJ ändrar VÄSBY till Upplands Väsby 15 maj 1939. Post och järnväg använder nu samma namn!

sina trycksaker och firmakuvert tilllämpade en del egna varianter av postortens benämning bl. a. Upplands-Väsby och UPPLANDS-WÄSBY (Figur 6)

Vid införande av SJ:s sommartidtabell 15 maj 1939 så var det då dags att byta ut skyltar, ta fram nya blanketter, etiketter och stämplor för att skapa ett gemensamt namn på den plats som vi idag kallar Upplands Väsby (Figur 7 och 8).

Efter namnbytet till UPPLANDS VÄSBY tillverkade Posten av okänd anledning en makuleringsstämpel med namnet UPPLANDS-VÄSBY (Se Figur 9) som under 1955 och fram till 1957 användes parallellt med stämplorna med den korrekta benämningen UPPLANDS VÄSBY. Om beställningen var ett medvetet val eller ett misstag vet vi inte men sedan 1958 har alla makuleringsstämplor som användes vid någon av de tidigare 5 postanstalterna i kommunen burit namnet UPPLANDS VÄSBY.

I och med detta skulle man kunna tro att allt var utrett, att lugn och ro rådde och att inga ytterligare diskussioner behövdes om ortens namn. Men så var det nu inte!

Låt oss gå tillbaka till det som hände i samband med att olika utredningar om en sammanslagning av flera kommuner bland andra Ed, Fresta och Hammarby presenterades och gav upphov till livliga diskussioner. Den 11 januari 1947 hölls ett möte med representanter för dessa tre landskommuner. Vid mötet närvarade dessutom landshövdingen Karl Levinson och en skolinspektör. Det är i protokoll från detta möte som förslagen om namnen "Fredby" och "Fredhammar" för den nya landskommunen förs fram av herr (Sigfrid?) Hansson, Ed. Ett ytterligare förslag från Ed (komminister Odenrick) var att helt sonika kalla den nya landskommunen "Runby". Han nämnde att tidigare hade detta namn föreslagits för stationen men att detta förslag föll efter "opposition från affärsvärlden". Mötet avslutades dock med att man enhälligt enades om att namnet på den nya landskommunen skulle vara Upplands-Väsby. Detta blev också Kungl. Maj:ts beslut 22 september 1949 att

”

Från och med den 1 januari 1952 skola följande kommuner i Stockholms län sammanläggas till nya kommuner på sätt och under villkor nedan angives. ...

14. Hammarby, Fresta och Eds kommuner skola sammanläggas till en kommun benämnd Upplands-Väsby.

”

Det fanns alltså ett beslut från Kungl. Maj:t att den nya landskommunen som skulle inrättas 1952 skulle heta Upplands-Väsby (med bindestreck). Trots detta beslut och trots att de tre tidigare landskommunerna varit överens om att använda Upplands-Väsby för den nya landskommunen använde den nya kommunen från januari 1952 Upplands Väsby som kommunnamn, med undantag för ärenden som relaterade till kommunsammanslagningen. Om detta var ett misstag eller om man sökte harmonisera sig med det namnskick som redan fanns vid SJ och Posten är oklart. Hur som helst kom kommunen att använda Upplands Väsby som namn under nära 50 år.

Då upptäckte Svenska Kommunförbundet ett problem som de påtalade i en skrivelse den 25 september 2001

”

att Upplands Väsby skrivs med bindestreck i bland annat SCB:s Excel-filer. I bland annat datasorteringar ... skapar bindestrecket problem eftersom det alltför ofta händer att siffror för Upplands Väsby hamnar på Upplands-Bro.

”

När Svenska Kommunförbundet framförde önskemål om att SCB skulle ta bort bindestrecket i SCB:s filer fick de beskedet att SCB endast gör en sådan ändring om Kammarkollegiet gör en ny fastställelse av stavningen av kommunens namn.

Verkligheten var ännu mer komplicerad. Kommunen tog kontakt med Justitiedepartementet i frågan och fick då veta att förfarandet vid byte eller ändring av namn på en kommun inte är uttryckligen reglerat i lag. Den praxis som utbildats ledde till följande förslag: Kommunfullmäktige ansöker hos Justitiedepartementet om att få ändra namnet Upplands-Väsby till Upplands Väsby. Justitiedepartementet uppdrar då åt Kammarkollegiet att göra den utredning som behövs för att regeringen ska kunna pröva kommunens ansökan. Kammarkollegiet remitterar därefter ärendet till Ortnamnsarkivet, Lantmäteriverket och berörd länsstyrelse för yttrande. Kammarkollegiet överlämnar därefter ärendet med ett eget yttrande till regeringen, varefter regeringen beslutar i ärendet. Så skedde också och Justitiedepartementet konstaterade att Upplands-Väsby kommun den 18 mars 2002 inkommit med en ansökan om att stavningen av kommunnamnet Upplands-Väsby skall ändras till Upplands Väsby. Regeringen (genom Justitiedepartementet) meddelade den 19:e september 2002 att den

”

"... bifaller Upplands-Väsby kommuns ansökan om ändring av stavningen av kommunnamnet till Upplands Väsby kommun."

”

Ordningen återställd alltså, efter 50 år.

Detta får bli avslutningen på vår genomgång om varför vår hembygd idag kallas Upplands Väsby. Vi slutar med att påpeka att vi inte lyckats ge något säkert svar på den kanske viktigaste frågan; varför valde SJ att kalla en station längs stambanan Upsala-Stockholm för WÄSBY då den låg, och i dag fortfarande ligger, i Runby i Eds socken? Vilka alternativ övervägdes och hur gick resonemanget? Vi fortsätter att gräva efter svar på dessa frågor och återkommer den dag vi hittar något svar.

*Niklas Johansson och
Andreas Tärnholm*

1896-12-09

Fakta om

Marabou

Normannen Johan Throne Holst. köpte i slutet av 1800-talet den slitna chokladfabriken Freia i Christiania för 9000 kronor. Han förvandlade den till en modern arbetsplats, som snart kom att bli en ledande chokladtillverkare.

1916 etablerades Marabou som ett dotterbolag till det norska bolaget Freia. Marabou namngavs efter den maraboustork som prydde chokladförpackningarna.

Chokladfabriken Marabou etablerades i Sundbyberg utanför Stockholm. Man fick fart på chokladproduktionen 1919.

I slutet av 1960-talet var det dags för Maraboustorken som logotyp att flyga sin kos. Den ersattes med en snirklig text designad av Sigvard Bernadotte. Den är fortfarande deras välkända logotyp.

Viss produktion började 1972 i nya lokaler här i Upplands Väsby. Det är nu 45 år sedan Maraboufabriken invigdes. Den 3 oktober 1976 var prins Bertil närvarande vid invigningen av den moderna och färdiga fabriken i vår kommun.

Marabou ägs numera av Mondelez International.

I de gamla fabrikslokalerna i Sundbyberg finns idag Sveriges Släktforskarförbund och flera andra släktforskarföreningar. Intill den nedlagda fabriken finns Marabouparken med en samling skulpturer och en konsthall. Parken är mycket trevlig att besöka och öppen för allmänheten under de varma årstiderna.

Bo Lindman

Choklad med tradition

Till jul, om inte annars, så köper vi nog en chokladask att ta en och annan bit ur till kaffet eller när julfilmerna flimrar förbi på tv. Och var köper vi då? Jo, en Aladdin förstås. Belgiska sjöfrukter och allt annat i all ära men Aladdin är tradition. En regel för hur man äter den finns också: ingen får ta en pralin från det undre lagret förrän det övre är slut. Så är det för det har vi t.o.m sett på tv.

Den första Aladdin-asken kom 1939 och pralinerna fyller alltså 82 år i år. Förebild till det hela var chokladasken Black Magic som lanserades i England 1933.

Kakao blev dyrt när andra världskriget närmade sig, men problemet löste sig i och med att ett stort sortiment lösavviktspraliner ersattes med en färdigfylld ask, som kunde serietillverkas och säljas för bara 3 kr. Aladdin var född. Den första asken innehöll 18 praliner, bl.a. frukttryffel, krusbärscreme och moccatriffel. Pralinernas antal minskades så småningom till 15, men två lager har det varit i asken från början. Alternativet med bara mjölkchoklad – Paradis – kom 1957.

2009 fick svenskarna rösta på vilken pralin som skulle bort ur asken. Chokladbiten som innehöll ägglikör röstades bort och ersattes med en bit med jordgubbskräm – en smak som fanns med i den första asken.

Från början dominerades innehållet i pralinerna av fruktkrämer. Likörfyllning var populärt under 1970-talet. Långköraren körsbär i likör försvann 2014. Inga ändringar är populära, men som det är med allt annat, krävs ibland förnyelse.

När chokladasken lanserades stod det Marabou Aladdin sorterad choklad 125 g 15 sorter på asken, som var röd och vit och även försedd med en bild av en Marabou-stork, som var varumärket för chokladen då.

Idag är asken i samma färger och på kartongens undersida finns det bilder av pralinerna och en beskrivning av vad de innehåller, en fullständig förteckning över alla ingredienser samt redovisning av näringsvärde m.m. Askens vikt är 500 g. Storken har försvunnit.

Regeln om att man inte får börja på andra lagret förrän det första är uppätet finns påtryckt. Det är bara synd att man måste vända asken upp och ner varje gång man ska påpeka det.

Inga Lisa Gustafsson

Vågrätt

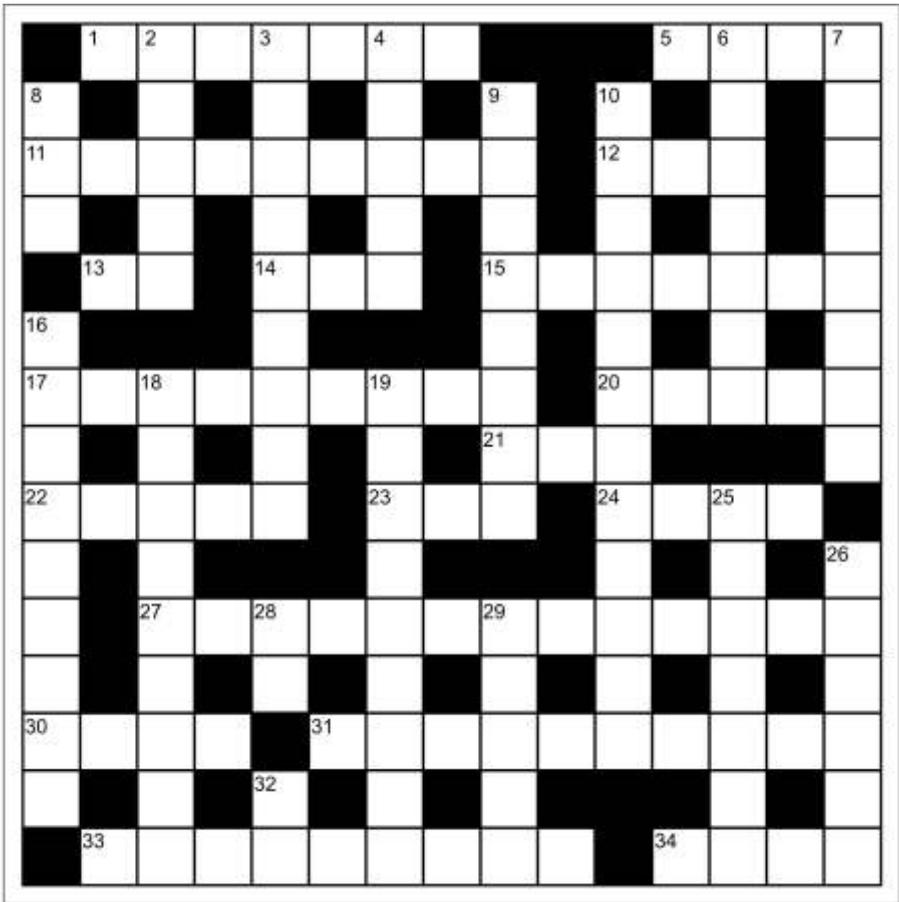
1. Ingrediens i lussebullar
5. Förfärdarbete
11. Prestationsförmåga
12. Finns i skärgården utanför Dalarö
13. Träd som finns i vattenrik mark
14. Rakels syster
15. Fukt med orangefärgat skal
17. Kan enstöring och eremit vara
20. Den fanns i Lustgården med Adam och Eva
21. Grupp eller skara
22. Japans tredje största stad
23. Är på tyska
24. Skådespelande Källerud
27. På Lucia kommer de fram, och man blir snäll av dem
30. Sport vid Bisslinge
31. Ett sådant tidigt på dagen gör att man mår utmärkt
33. Omarbetningar
34. Bastant och reslig

Lodrätt

2. Hängande skål med krukväxt
3. Bra att ha då man går i mörkret
4. Gör det svårt att andas
6. Är verksamhet där man tjänar för lite
7. Produceras i kuporna på Hembygds- gården
8. Fotbeklädnad
9. Rakt på engelska
10. Grönområde nära Hugo Sabels torg
16. Inslag i nyheterna på radio eller TV
18. Vid den straffades förr brottslingar
19. Brandtalaren (t ex August Palm)
25. Väsby tillhör detta område i Stor- stockholm
26. Finns ofta med i handdockteater
28. Skapar förtroende för person eller organisation
29. Vill man slå omkull i bowling
32. Står ofta i slutet av priset

Korsord 4 - 2021

Konstruktör: Bo Lindman

När du löst korsordet skriver du ditt namn och din adress.

Lösningen insändes senast fredagen den 17 december 2021 till:

Hembygden
 Box 40
 194 21 Upplands Väsby
 Märk kuvertet med "Korsord 4 - 2021"
 eller digitalt till info.uvhbf@gmail.com

Lösning till korsordet 3 - 2021

Annadagen

Anna har namnsdag denna dag. Det är Sveriges vanligaste tilltalsnamn. År 2020 fanns det totalt 100 259 kvinnor med tilltalsnamnet Anna. Namnet kan ha kommit från Jungfru Marias mor Anna.

Lutfisk

Maträtten lutfisk består från början av torr fisk. Av gammal tradition påbörjar man lutningen (blötläggningen i lut) på Annadagen den 9 december, för att fisken skall hinna bli klar till jul. Det är den enda rätt som varit festmat i Sverige i över 500 år.

Pepparkakans dag

Den 9 december är också den dag då Pepparkakans dag firas. Denna dag instiftades 1996. Pepparkakor har funnits i Sverige sedan 1300-talet. Kakorna blev populära hos vanligt folk under 1800-talet, då det blev lättare att få tag i ingredienserna.

Upplands Väsby Hembygdsförening

STYRELSE 2020-2021

Klas Lundkvist, ordförande	070-673 63 47
Ingegerd Peterson, vice ordförande	073-806 84 04
Margareta Norén, sekreterare	070-799 25 01
Ann-Christin Jyttner, kassör	070-753 34 33
Susanne Bergman, ledamot	070-510 05 04
Gunilla André, ledamot	076-780 89 67

Telefon

ERSÄTTARE

Berit Östman	073-667 14 92
Ulla Ekengren	076-309 15 32
Niklas Johansson	072-500 22 75
Björn Peterson	070-640 32 27

MEDLEMSBLADET HEMBYGDEN

Bo Lindman	070-716 52 43
Redaktionsgrupp, se sidan 2	

REVISORER

Ordinarie

Anita Bergqvist
Anette Ehrnholm

Ersättare

Ali Kashefi

VALBEREDNING

Lars Nyström, sammankallande	070-821 41 90
Roland Storm	070-729 27 60

Besök gärna vår webbplats: www.hembygd.se/upplands-vasby

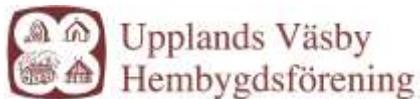
Upplands Väsby
Hembygdsförening

Box 40
194 21 Upplands Väsby

E-post
info.uvhbf@gmail.com

Besöksadress
Hagvägen 2/Pukslagargatan

Plusgiro
29 81 91-8
Årsavgift (2021)
150 kr

Upplands Väsby Hembygdsförening

År 1954 bildades Upplands Väsby Hembygdsförening. I föreningen vill vi tillsammans öka kunskapen om kommunen, vårda kulturarvet och påverka det som händer just nu.

Vi som är medlemmar arbetar för att

- väcka och förstärka den djupa känslan för hembygden
- bevara den lokala historien, kulturhistoriska platser och föremål
- sprida kunskaper om hembygden och om våra traditioner till gammal och ung
- genomföra olika evenemang, gärna sådana där flera generationer kan träffas
- lämna våra synpunkter på bebyggelse- och planeringsfrågor

Under verksamhetsåret har vi ett stort antal evenemang. Vi visar och berättar om bygden och vår lokalhistoria.

Inom föreningen arbetar vi för att våra samlingar och arkiv skall bli en bra kunskapskälla. Vi samlar anteckningar, dokumentationer, böcker, fotografier och föremål.

Vi vårdar Hembygdsgården som vår naturliga mötesplats och att den skall vara en välkomnande och intressant plats att besöka.

Välkommen att kontakta oss, om du har funderingar eller frågor.
Du får gärna komma med i vår aktiva skara!

Besök gärna vår webbplats: www.hembygd.se/upplands-vasby